

of educating a person, able to live and to work for the benefit of a society. During the period of teaching we give a sum of knowledge to the person, the individuality, the citizen, the worker and the parent. Therefore, the main goal of modern school is training individuality who understands basic social values and traditions of Ukrainian people, who is able to work as a conscious citizen of our state. V. Sukhomlynskiy's experience is a unique mean of forming and formation of the whole person, which can be creative and productive one, which can create his (her) own family and which is able to upbringing children to take care not only about their own interests, but also to think about others. V. Sukhomlynskiy created an original experience in training, education and upbringing children at Pavlysh school of Kirovograd region. Currently, mentioned school continues traditions of famous pedagogue. V. Sukhomlynskiy in his methodology prepared children for life. Thus, it can not be argued that V. Sukhomlynskiy created a unique system of formation of educated person who could solve complex problems of life with elements of art and creativity. Integrative methods of training in didactic system of V. Sukhomlynskiy proved that teaching methods were focused on the overall goal of education – deep development of individuality.

Keywords: V. Sukhomlynskiy, adult life, experience, training, general educational establishments.

Рецензент: Кузьменко Ю. В.

УДК 371.134 + 327.3

Гаврилюк С. М.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ПОТРЕБИ У ТВОРЧОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Статтю присвячено проблемі розвитку потреби у творчості в дошкільному віці. На основі проаналізованих чинників, які блокують розвиток творчого потенціалу особистості та принципів стимулювання творчих здібностей дітей дошкільного віку, автор статті наголошує на необхідності психолого-педагогічного супроводу розвитку потреби у творчості дітей дошкільного віку, який забезпечується створенням необхідних організаційно-педагогічних умов. В авторському дослідженні ідея психолого-педагогічного супроводу розвитку творчості дітей дошкільного віку є втіленням мети особистісно орієнтованого підходу в розвитку вихованців, який здійснюється через інтеграцію різноманітних видів діяльності, результатом якого є розвиток особистості, здатної до творчості.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, творчість, дитяча творчість, творчий потенціал особистості, організаційно-педагогічні умови.

У контексті глобалізаційних тенденцій системи дошкільної освіти важливого значення набуває проблема розвитку майбутньої творчої особистості, яка сприятиме духовному й економічному поступу нашої держави. Наголошуючи на потребах дитини у творчій діяльності в дошкільному віці, В. Сухомлинський зауважував, що дитинство малюка буде щасливим та радісним лише за умови уважного ставлення до розвитку дитячої творчості. Підкреслюючи виняткове значення перших проявів творчої діяльності, педагог наголошував, що духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, казки, музики, фантазії, творчості. Творчість Василь Олександрович розглядав як могутній стимул духовного життя вихованців. «Творчість починається там, – писав учений, – де інтелектуальні й естетичні багатства, засвоєні, здобуті раніше, стають засобом пізнання, засвоєння, перетворення світу, при цьому людська особистість немов зливається зі своїм духовним надбанням» [12, с. 609]. Тому вихователі та батькам потрібно надати кожній дитині можливість для самовираження в різноманітних видах творчої діяльності; починаючи з раннього дошкільного віку, вони мають пам'ятати про те, що «обдаровані і талановиті всі без винятку діти» [12, с. 78].

* Гаврилюк С. М.*

У зв'язку з цим розпізнати, виявити, розкрити, виростити, виплекати в кожного учня його неповторно індивідуальне обдаровання – означає піднести особистість на високий рівень розквіту людської гідності [13, с. 96], – наголошував вчений.

З огляду на викладене вище зауважимо, що зростання потреби дитини у творчості в дошкільному віці передбачає особливі вимоги до праці вихователя. Сьогодні концепція модернізації дошкільної освіти передбачає ставлення до дитини як до найвищої соціальної цінності. Ідея самоцінності дошкільного дитинства відображена в нормативних актах нашої держави, у «Національній доктрині розвитку освіти», цільовій комплексній програмі «Вчитель», Законі України «Про дошкільну освіту», «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні», «Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі».

Зважаючи на вищезазначені положення, можна констатувати, що важливим і актуальним завданням сучасної дошкільної освіти в нашій країні є забезпечення сприятливих умов для виховання й розвитку дітей дошкільного віку.

Видатні педагоги минулого Л. Виготський, О. Захаренко, Г. Ващенко, Я. Коменський, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші відзначали необхідність творчого розвитку особистості в дошкільному віці, коли спостерігається потреба дитини в ігровій, художньо-естетичній діяльності, пізнавальних процесах.

До актуальних проблем генези і розвитку творчості в дошкільному дитинстві зверталися у своїх працях сучасні вчені Ш. Амонашвілі, І. Бех, Г. Беленька, А. Богуш, І. Волощук, Н. Гавриш, О. Кононко, В. Кузь, В. Моляко, В. Рибалко, С. Сисоева та ін. Аналіз наукових праць з проблеми дитячої творчості переконує, що потреба у творчості, у її індивідуальній своєрідності властива кожній здоровій дитині, тому надзвичайно важливо правильно спрямувати творчі інтереси дітей в дошкільному віці. Водночас учені зазначають, що блокування творчого потенціалу в дитинстві призводить до непередбачуваних наслідків у подальшому житті людини.

Мета статті – схарактеризувати організаційно-педагогічні умови психолого-педагогічного супроводу розвитку потреби у творчості дітей дошкільного віку.

Соціальними чинниками, що блокують розвиток творчого потенціалу в ранньому дитинстві, Л. Єрмолаєва-Томіна вважає відсутність достатньої кількості сенсорного досвіду. Автор справедливо зауважує, що «обмеженість дитини у спілкуванні з дорослими в зорових, слухових і тактильних відчуттях до року (особливо в дитячих будинках) призводить до затримки її психічного розвитку та подальшого формування» [6, с. 192].

Дослідники М. Барбер, К. Донеллі, С. Різві зауважують, що, якщо діти не отримують можливості спробувати себе в музиці, акторському мистецтві або спорті, їхні таланти будуть втрачені, і це буде втрата не лише для них самих, а й для дорослих. Саме тому лише задовольнити потреби дітей не достатньо, необхідно надати їм можливість реалізувати свої прагнення, розкрити здібності і творчий потенціал [2, с. 167].

Ураховуючи вищезазначене зауважимо, що дошкільний навчальний заклад відіграє важливу роль у процесі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, який забезпечує більш успішне засвоєння знань на всіх наступних рівнях освіти.

Саме тому на важливості вирішення окресленої проблеми наголошується в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, яка спрямована на формування творчої особистості, виявлення нахилів і розвиток здібностей у ранньому дошкільному віці. Першочерговими завданнями цього освітнього проекту визначені такі: перебудова навчально-виховного процесу на засадах «розвивальної педагогіки», спрямованої на раннє виявлення потенціалу (здатків) у дітей та їх найбільш повне розкриття з урахуванням вікових і психологічних особливостей; побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного

розвитку дитини, формування соціально-зрілої творчої особистості, громадянина України та світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності; забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу [9, с. 333].

Отже, першочерговими завданнями вихователів дошкільних навчальних закладів має стати правильне спрямування творчих інтересів дітей, розвиток їхнього мислення, формування достатнього рівня життєвої компетентності в дошкільному дитинстві – сензитивному періоді розвитку творчої особистості.

Науковці вважають, що дитяча творчість – це канал прихованого розвитку дорослої творчості, важливий інструмент формування особистості [1]. Так, у педагогічному словнику М. Ярмаченка дитяча творчість трактується як «складна діяльність дітей і підлітків, у якій органічно поєднуються навчальні завдання, пов'язані з формуванням у них певних знань, умінь та навичок, і власне творчі завдання, в результаті чого виникають нові твори та ідеї в галузі науки, мистецтва і техніки» [10, с. 442]. За визначенням М. Поддякова, дитяча творчість – одна з найбільш змістовних форм психічної активності дітей, яку слід розглядати як універсальну здібність, що забезпечує успішне виконання найрізноманітніших видів такої діяльності [11, с. 16-18].

Дослідники проблем розвитку обдарованості і творчого потенціалу дітей дошкільного віку О. Кульчицька та В. Моляко зауважують, що в процесі свого розвитку дитина опановує і необхідні способи орієнтації в навколишній дійсності, за допомогою яких людина може стати творцем. Ці здібності дитина розвиває у вільній грі, навчальній і трудовій діяльності, спілкуванні. Так, наприклад, в ігровій діяльності творчість дозволяє дитині створювати будь-який продукт, реалізовувати бажаний задум, продукувати безліч ідей. Дитина відчуває себе вільною, вона не скована досвідом, знаннями, не обмежена якимись заборонами, що не дозволяють на власний розсуд оперувати матеріалами, об'єктами і ін. [8, с. 45]. На думку вчених, вже в дошкільному віці творча спрямованість дитини виявляється як властивість суто людської психіки. Засвоєння дитиною мови є творчим процесом, гра – це теж творчість, адже, придумуючи нові ігрові ситуації, дитина вносить своє, суб'єктивне в ігрові дії; навіть наслідуючи дорослих, вона креативно видозмінює сприйняття відповідно до власних уявлень. Звичайно, конструкторські ігри, малювання, ліплення, ігри з піском і водою – це теж дитяча творчість. Саме тому вихователів потрібно використати важливий віковий період дошкільного дитинства для активного, цілеспрямованого творчого розвитку дітей, який збагачується в різноманітних видах художньо-естетичної, ігрової, мислительної, мовленнєвої, трудової діяльності дітей дошкільного віку.

О. Кочерга в книзі «Початок життя – становлення творчості» справедливо зауважує, що саме від початку життя дитини залежить розгін розвитку механізму творчості людини та її здатності реалізовувати свої здібності [7, с. 11]. Першим складником механізму творчості автор вважає мислення, другим етапом – почуття (у тварин тільки емоції), третім – уяву. Але, крім цих складників, автор виділяє такі важливі ланки, як енергопотенціал та психомоторика. На думку вченого, енергія є необхідною умовою розвитку критичності (творчості) дитини, але обов'язково у взаємозв'язку пізнавальних процесів мислення, почуттів, уяви. Це пояснюється тим, що наша здатність до дії, зокрема творчої, визначається енергопотенціалами – базовим та оперативним. Базовий енергопотенціал – задаток для творчості, яким малюка обдарувала природа. У кожній дитини він свій за обсягом, ось чому основний енергопотенціал – це заряд тіла, який ми одержуємо від природи у генотипі [7, с. 22].

Оперативний енергопотенціал – придбана енергія, яку ми можемо витратити, діючи розумово чи психомоторно. Автор наводить приклад, що навіть новонароджена дитина прагне збільшувати енергопотенціал своїми рухами, а природа їй за це платить насолодою – м'язовою радістю від рухової, психомоторної активності. Це ж стосується

не лише малюка, а й суспільства, яке може регулювати процеси обміну енергії та нагромаджувати її для потреб не лише нормального життя, але й найбільш енергомісткого процесу – творчості [7, с. 22]. Тому, залучивши дитину дошкільного віку до активних дій мислення, уяви та творчості, ми надамо їй можливість відновлювати та накопичувати енергію, яка так необхідна для психічного та фізичного здоров'я і творчості дітей дошкільного віку. Ось чому енергопотенціал – умова творчості, і для його збільшення має застосовуватися будь-яка навчально-виховна технологія [7, с. 23].

Вважаємо, що такий підхід сприяє ампліфікації (збагаченню, поглибленню, посиленню) дитячого розвитку. Саме тому необхідним є психолого-педагогічний супровід з боку дорослих, створення сприятливих педагогічних умов для розвитку здібностей дітей у дошкільному віці.

Процес супроводження – один із відповідальних етапів становлення особистості, особливо важливим він є для розвитку творчих можливостей дошкільників, оскільки дає дитині відчуття психологічної захищеності. Водночас для вихователя відкриваються найширші можливості для вивчення та розкриття інтересів, бажань і потреб дитини, урахування її індивідуальних особливостей, темпераменту, характеру тощо.

І. Бех із цього приводу зауважує, що психологічна підтримка спрямована на те, щоб допомогти дитині відчути свою потрібність. Учений зазначає: «Психологічна підтримка як зосередженість педагога на позитивних сторонах і перевагах дитини – це один із важливих засобів зміцнення її позитивної «Я-концепції». Дитина відчуває потребу в підтримці не тільки тоді, коли їй погано, а й тоді, коли їй добре. Щоб підтримати дитину, педагог сам мусить відчувати впевненість. Він не зможе надавати підтримку дитині, доки не навчиться сприймати себе і не досягне самоповаги й упевненості» [3, с. 191]. Для того щоб психологічно підтримати вихованця, на думку вченого, потрібно використовувати такі методичні підходи: спиратися на сильні сторони дитини; уникати підкреслювання її помилок; демонструвати повагу до вихованця; показувати, що ви задоволені ним; проводити більше часу з дитиною; використовувати гумор у взаєминах; знати про всі спроби вихованця впоратись із завданням; уникати дисциплінарних заохочень і покарань; охоче приймати індивідуальність дитини; виявляти віру в неї та емпатію; демонструвати оптимізм [3, с. 191].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «супроводжувати» трактується як «постійно бути разом із кимось, тісно пов'язуватися із чимсь» [4, с. 1217]. У нашому дослідженні ідея психолого-педагогічного супроводу розвитку творчості дітей дошкільного віку є втіленням мети особистісно-орієнтованого підходу в розвитку вихованців, який здійснюється через інтеграцію різноманітних видів діяльності і результатом якого є розвиток особистості, здатної до творчості. Значне місце в процесі педагогічної діяльності належить професійному спілкуванню. Комунікативна діяльність має важливе значення для формування і розвитку дитячої психіки. Зазначимо, що спілкування педагога з вихованцями реалізується на основі особистісно орієнтованої моделі взаємодії дорослого з дитиною, тож позиція педагога ґрунтується на врахуванні інтересів дитини і перспектив її подальшого розвитку, зокрема й творчого зростання. Таким чином, при спілкуванні з дитиною необхідно психологічно підтримати її – демонструвати оптимізм, опиратися на сильні сторони характеру вихованця, створювати ситуацію успіху, враховувати думку дитини, виявляти інтерес до її проблем.

Зауважимо, що педагогічний супровід дітей дошкільного віку реалізується через створення відповідних організаційно-педагогічних умов, необхідних для розкриття творчих здібностей кожного вихованця. Варто наголосити, що такі умови визначаються як створення сприятливого середовища, вільний вибір змісту і форм діяльності.

Зважаючи на проаналізовані чинники, які блокують розвиток творчого потенціалу особистості, та принципи стимулювання творчих здібностей дітей дошкільного віку, ми з'ясували необхідні організаційно-педагогічні умови, які сприяють розвитку творчості дітей дошкільного віку: формування евристичного досвіду; створення

сенсорно-розвивального середовища в дошкільному навчальному закладі; наявність конструктивної взаємодії педагогів дошкільних навчальних закладів із сім'ями вихованців; творча особистість педагога.

Розглянемо їх докладніше. Першою умовою розвитку творчості дітей дошкільного віку є формування евристичного досвіду. М. Поддьяков, аналізуючи різні види творчої діяльності дітей, вважає, що основою творчості в дошкільному віці є пошук нових знань, у якому виявляється природна допитливість, активність, творча трансформація дитиною здобутої інформації та досвіду. Тому основний шлях розвитку творчості й розкриття творчого потенціалу в дошкільному віці полягає у створенні дорослими посильних для вирішення дітьми проблемних ситуацій, постановці творчих завдань, формуванні в дитини своєрідного евристичного досвіду [11, с. 368].

Другою умовою є створення сенсорно-розвивального середовища в дошкільному навчальному закладі. За даними досліджень, рівень креативності дітей визначається розвивальним середовищем: чим більше інформації вони отримують, тим вищою є їхня креативність. Тому основне завдання вихователя дошкільного навчального закладу полягає в організації сенсорно-розвивального середовища: збагачення освітнього простору багатоманітною сенсорною інформацією для формування дитячого сприймання, розвитку сенсорних здібностей, сенсорної пам'яті, творчого мислення, уяви, світогляду, почуттєвої сфери дітей дошкільного віку.

Відтак правильно сформоване сенсорно-розвивальне середовище, побудоване на таких основних принципах взаємовідносин педагога з вихованцями, активно впливає на творчий розвиток дітей дошкільного віку: розвиває їхні здібності, стимулює творчість, ініціативність, забезпечує сприятливий психологічний клімат у дитячому колективі, де кожен вихованець відчуває комфорт і психологічну захищеність. З метою реалізації інтересів, потреб, нахилів дітей вихователь дошкільного навчального закладу мусить надати можливість кожній дитині самостійно вибрати театралізацію улюбленого твору, улюблену роль, улюблену іграшку, книгу тощо.

Основними методами творчого розвитку дітей дошкільного віку психологи Б. Теплов, Л. Виготський, С. Рубінштейн та інші вважали ігрову, продуктивну діяльність – малювання, ліплення, конструювання тощо. Однак, на думку вчених, помітну роль тут відіграє театралізація. Л. Виготський визначив чинники, які зближують дитину з драматичною творчістю: зв'язок акторської гри з неусвідомленими рухами душі (самопожертвою, відвагою), особистісними переживаннями (емоційно збуджує, дає насолоду); нарешті, театральна постановка пов'язана з грою – «коренем будь-якої дитячої творчості» [5, с. 63].

Тому важливим моментом стимулювання дитячої творчості є накопичення дитиною сенсорного досвіду. Відтак організація різноманітних видів продуктивної творчої діяльності потребує вмілого педагогічного керівництва дитячою творчістю, підтримки та заохочення будь-яких виявів фантазії, уяви, творчої активності й ініціативності з боку педагогів і батьків, створення сенсорно-розвивального середовища в дошкільному навчальному закладі та в родині з метою збагачення освітнього простору різноманітною сенсорною інформацією та накопичення дитиною емоційного досвіду як основи її творчості.

Третьою умовою є врахування індивідуальних і вікових особливостей розвитку дитини. На нашу думку, вивчення та врахування таких особливостей (статі, темпераменту, характеру, особистісного досвіду, емоційного стану, темпу розвитку) дає змогу не тільки виявити та розкрити в кожному вихованцеві його творчі здібності, нахили та інтереси, а й слугує необхідним складником професійної творчості педагога.

Четвертою умовою розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку є конструктивна взаємодія педагогів дошкільних навчальних закладів із сім'ями вихованців. Дослідження вітчизняних і зарубіжних учених [1; 8; 11; 12] виявили, що рівень розвитку креативності дітей дошкільного віку зумовлений родинним мікросередовищем. Науковці однак не в тому, що добре розвинена уява в тих дітей,

чий батьки виявляють інтерес до їх розвитку, заохочують їх до пізнання нового, стимулюють творчу діяльність.

Дослідження Л. Єрмолаєвої-Томіної доводить, що блокування творчих здібностей починається з батьківських очікувань, які відіграють значну роль у формуванні «ідеалу Я» дитини, її ціннісних орієнтацій [6].

Відтак дуже важливо, щоб батьки сприяли розвитку творчих здібностей дітей; цікавилися їхніми інтересами, нахилами, разом із дітьми брали активну участь у спільній творчій діяльності. З цією метою дорослим потрібно використовувати пізнавальні завдання, навчати дитину розмірковувати, гнучко підходити до вирішення проблем, знаходити нові, оригінальні рішення, відчувати задоволення від самого процесу творчості. Крім того такі завдання мають бути систематичними та спрямованими на розвиток психічних процесів – уваги, фантазії, уваги, пам'яті тощо. Отже, педагогу важливо спрямовувати батьків на використання спільних видів діяльності, у яких об'єдналися б співтворчість дорослих і дітей, це дає відчуття значущості своєї праці кожній дитині, доповнює і посилює педагогічний вплив на вихованців.

П'ятою умовою є творча особистість педагога. Щоб розвивати творчі здібності дітей, педагог мусить сам мати високий рівень педагогічної творчості та майстерності. Виховання особистості, здатної до успішної творчої діяльності, залежить насамперед від готовності педагога нестандартно підходити до своїх професійних обов'язків, його бажання творити разом із дітьми.

Таким чином, показниками творчого потенціалу особистості вихователя дітей дошкільного віку є його гуманістична спрямованість, психолого-педагогічна компетентність, гнучкість мислення, самосвідомість, творча активність, цілеспрямованість, відповідальність, ініціативність, почуття гумору тощо.

Отже, творчий підхід до своєї справи з боку вихователя дошкільного навчального закладу – це своєрідна запорука успіху у формуванні творчо спрямованої особистості дитини дошкільного віку.

Аналіз наукових праць з проблеми дитячої творчості переконує, що готовність до творчої діяльності в її індивідуальній своєрідності властива кожній здоровій дитині, тому надзвичайно важливо правильно спрямувати творчі інтереси дітей в ранньому дошкільному віці.

Головними принципами стимулювання розвитку потреби у творчості дітей дошкільного віку є уважне ставлення вихователів та батьків до всіх проявів творчої активності дитини; уміння бачити потенційні здібності кожного вихованця; формування у дітей високої самооцінки, яка б стимулювала їх до творчої діяльності.

Відтак в умовах сьогодення особливо посилюється роль вихователя в розвитку творчої особистості, при цьому виникає необхідність у психолого-педагогічному супроводі творчої діяльності дітей дошкільного віку, що реалізується через створення таких необхідних організаційно-педагогічних умов, які спроможні розкрити творчі здібності кожного вихованця. Зауважимо, що в нашому дослідженні концепція психолого-педагогічного супроводу розвитку творчості дітей дошкільного віку розглядається з урахуванням мети особистісно орієнтованого виховання, яке здійснюється через професійне ставлення педагогів, їхню повагу до можливостей дитини, піклування про своїх вихованців та підтримку кожного з них, урахування дитячої потреби в творчості.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у пошуку нових концептуальних підходів у професійній підготовці майбутнього вихователя до педагогічної творчості.

Література:

1. Ананьев О. Б. О взаимосвязях в развитии способностей и характера / О. Б. Ананьев // Доклады на совещании по вопросам психологии личности. – М. : Наука, 1956. – С. 93-97.

2. Барбер М. Океаны инноваций. Атлантический океан, Тихий океан, мировое лидерство и будущее образование / М. Барбер, К. Донелли, С. Риз // Вопросы образования. – № 4. – 2012. – С. 167.
3. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех : [у 2 кн.]. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід; науково-практичні засади – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
5. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский; 3-е изд. – М. : Просвещение, 1991. – 155 с.
6. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества : учебное пособие / Л. Б. Ермолаева-Томина. – 2-е изд. – М. : Академический проект: Культура, 2005. – 304 с.
7. Кочерга О. В. Початок життя – становлення творчості: посібник для батьків дошкільнят та соціальних педагогів / О. В. Кочерга ; під заг. ред. С. Чередниченко. – К. : Кобза, 2003. – 256 с.
8. Кульчицкая Е. И. Сирень одаренности в саду творчества / Е. И. Кульчицкая, В. А. Моляко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 316 с.
9. Матеріали ІІІ Всеукраїнського з'їзду працівників освіти – К.; Чернівці : Букрест, 2011. – 400 с.
10. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
11. Поддьяков Н. Н. Новый подход к развитию творчества у дошкольников / Н. Н. Поддьяков // Вопросы психологии. – 1990. – № 1. – С. 16-19.
12. Сухомлинский В. О. Вибрані твори / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Т. 3. – К. : Рад. шк., 1977. – 582 с.
13. Сухомлинский В. О. Вибрані твори / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Т. 4. – К. : Рад. шк., 1977. – 630 с.

Гаврилюк С. Н.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ РАЗВИТИЯ НЕОБХОДИМОСТИ В ТВОРЧЕСТВЕ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Статья посвящена проблеме развития творчества детей дошкольного возраста. На основе проанализированных факторов, блокирующих развитие творческого потенциала личности и принципов стимулирования творческих способностей детей дошкольного возраста, автор статьи подчеркивает необходимость психолого-педагогического сопровождения развития творчества детей дошкольного возраста, которое обеспечивается созданием необходимых организационно-педагогических условий. В авторском исследовании идея психолого-педагогического сопровождения развития творчества детей дошкольного возраста является воплощением цели личностно ориентированного подхода в развитии воспитанников, который осуществляется через интеграцию различных видов деятельности, результатом которой является развитие личности, способной к творчеству.

Ключевые слова: психолого-педагогическое сопровождение, творчество, детское творчество, творческий потенциал личности, организационно-педагогические условия.

Havrylyuk S. M.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ACCOMPANIMENT OF DEVELOPMENT OF NEED IN CREATIVITY IN PRESCHOOL AGE

The article is devoted to the problem of development of children's creativity. On the basis of analyzed factors that blocked the development of creative potential of personality and principles of stimulation of creative abilities of preschool aged children, the article marked the necessity of psychological and pedagogical accompaniment of preschool aged children, that is provided by creation of the following necessary organizational and pedagogical terms: forming of heuristic experience; creation of sensory-developing environment in preschool educational establishments; presence of cooperation of preschool educational establishments with pupils and their families; teacher's creative personality etc. The research has an idea of psychological and pedagogical accompaniment of children, their creativity on the base of personality-oriented approach, constant development, that is built on the subject-subject relations and comes true through integration of various types of creative activity, directed at

possibilities and interests of every child. All this requires creativity from the side of teachers and parents. The main aims of the concept of personality-oriented education is to encourage creativity, to find new ways of decision, to realize needs of preschool children, to pay attention of teachers and parents to all forms of creative activity of every child; to expose ability to see the potential of each pupil; to develop children's self-esteem, which would stimulate them to creative activity.

Keywords: psychological and pedagogical accompaniment, creativity, child's creativity, creative potential of personality, organizational and pedagogical terms.

УДК 37(09)

Дьоміна В. В.*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОСТІ ДІВЧАТ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЕПІСТОЛЯРІЇ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У світлі сучасного стану духовного відновлення України, в умовах повернення до національних і загальнолюдських ідеалів, у центрі уваги педагогічної науки перебуває питання відродження інституту сім'ї, формування світоглядних позицій молодого покоління щодо подружнього життя.

У запропонованій статті автором доводиться актуальність педагогічних порад видатного вченого щодо формування у дівчат відповідальності, чуйності, вірності та розуміння власного призначення, підготовка їх до ролі дружини та матері. Визначено значення педагога та родини у сучасному процесі формування моральних переконань майбутніх жінок.

Ключові слова: батьки, відповідальність, виховання, лист, материнство, моральність, сім'я, школа.

Сучасні процеси реформування педагогічної галузі спрямовані на консолідацію суспільства навколо проблеми морального виховання молодого покоління. Саме тому не втрачає своєї актуальності ґрунтовне вивчення педагогічного досвіду видатного вченого В. Сухомлинського, оскільки на сторінках його епістолярної спадщини висвітлюється такі важливі питання, як: необхідність морального виховання молоді, формування відповідальності, розуміння кохання як мудрої вічної людської краси. Проблема формування моральності молодого покоління дівчат найширше представлена у педагогічно-епістолярному творі видатного педагога «Лист до дочки».

Велику увагу дослідженню епістолярної спадщини В. Сухомлинського та розкриттю її виховних можливостей приділяють М. Антоненко, Я. Журецький, Г. Мазоха, Л. Мамчур, І. Наливайко, О. Сухомлинська, В. Чорна. Проблему морального виховання молоді, підготовку їх до подружнього життя, відповідальності у спадщині видатного педагога В. Сухомлинського висвітлено в публікаціях Г. Бучківської, Я. Запорожець, Т. Кравченко, О. Семеренської, О. Петренко, Л. Петрук, Л. Ткачук, І. Чабаненко та інших дослідників.

Метою статті є розкриття виховних можливостей епістолярної спадщини В. Сухомлинського щодо формування моральності у дівчат.

Передчасна смерть видатного педагога завадила завершити роботу над книгою, яку Василь Олександрович планував присвятити батькам, як першим і основним вихователям дітей. Попри незавершеність матеріалів, книга «Батьківська педагогіка» вийшла у друк. До її змісту увійшли оригінальні оповідання, приклади з особистого виробничого досвіду видатного гуманіста, а також «Лист до дочки», в якому автор запропонував і вдало розв'язав актуальні для всіх часів педагогічні питання: формування високої моральності, джерельності почуттів, і найважливіше – мудрого кохання.

«Лист до дочки» В. Сухомлинський присвятив хвилюючій темі для молоді – коханню: мудрий батько пояснив донці, що таке сімейні стосунки, подружня вірність

* © Дьоміна В.В.